

vizure pedagoških institucija, različitih obiteljskih koncepcija odgoja, nakladničkih politika, medijske reprezentacije, ali i nezaobilaznog dječjeg senzibiliteta, potreba, kriterija, želja i konačne individualne recepcije (pri čemu bi etnografija čitanja, iako metodološki teško idealtipski ostvariva, bila od iznimne važnosti). Spomenute razine ne moraju biti i često nisu kompatibilne, ali one čine složenu mrežu silnica koje utječu na društvenu ovjeru teksta i njegovu tržišnu vrijednost, pri čemu je autor teksta uronjen u paradoks istodobnog, katkada kontradiktornog, zadovoljenja dječjih potreba i predodžbi odraslih (odgojno-obrazovnih institucija, obitelji, medija, tržišta) o dječjim potrebama. Riječima autorice, pisac pri tom 'gađa' u dvije mete.

Kao svoj analitički predmet autorica je izdvojila autobiografske prozne tekstove hrvatske dječje književnosti započevši niz romanom Jagode Truhelke *Zlatni danci* iz 1918. godine pa sve do recentnih tekstova. Odabrana djela autorica promatra s obzirom na broj izdanja, zanimanja autorica i autora, te životno-stvaralačko razdoblje u kojem su djela nastala. Analizu tekstova temelji na u detalje razrađenim kriterijima koji predstavljaju konstitutivne elemente često teško jednoznačno odredljivih modela i tipova autobiografske proze. Za temeljne kriterije detekcije autobiografizma u pojedinom djelu uzima kriterij sudjelovanja pripovjedača u radnji, odnosa autobiografskog subjekta prema kategoriji vremena, i kriterij modusa diskurzivnog oblikovanja. Ti su kriteriji polazište za tkanje složene mreže kriterija razlikovanja mogućih modela i tipova autobiografizma u korpusu hrvatske dječje književnosti, pri čemu autorica nerijetko poseže za statistikom koja, iako često gotovo čudesna u humanistici, sjajno dopunjava studiju.

Studija Andrijane Kos-Lajtman inovativan je i svjež doprinos ne samo znanosti o književnosti i području istraživanja dječje književnosti, nego i interdisciplinarnom području koje se bavi pitanjima samoiskustva, pripovijedanja o njemu i njegove recepcije jednako u pisanoj i usmenoj komunikaciji, te ništa manje suvremenim studijama djetinjstva (danas već etabliranom interdisciplinarnom području).

Jelena Marković

Prilog komunikaciji s kajkavskim klasicima

Kristijanović, Ignac. 2011. *Ezopuševe basne pohorvačene*. Varaždinske Toplice: Nakladnička kuća „Tonimir“ i Varaždin: Ogranak Matice hrvatske. 215 str. ISBN 978-953-7610-37-1

Basne se zbog svoga poučnoga karaktera od davnine rabe u odgoju i nastavi, a i suvremena se dječja književnost (kao i film, video i računalne igre) obilato služi iskustvom basne.

Prošle je godine objelodanjena knjiga koja donosi pretisak knjižice Ignaca Kristijanovića *Ezopuševe basne pohorvačene* iz 1843. godine i pretisak Kristijanovićevih *Ezopuševih basni* iz popularnog kalendara *Danica zagrebečka* (1842.-1850.). Knjigu je priredio Joža Skok, književni kritičar, antologičar i dobar poznavatelj hrvatske kajkavske i hrvatske dječje književnosti. Riječ je o prvom kritičkom izdanju Kristijanovićeve djela tj. njegovih dvaju kajkavskih izvornika priređenih po suvremenim principima prezentacije starih kajkavskih tekstova. Na svakoj je stranici uz autentičan pretisak kajkavskoga izvornika objavljena njegova fonemska i grafemska transliteracija. Priređivač napominje „da nije ni na kakav način dirano u jezik i stil pisca [...]“. Korigirane su (s posebnom naznakom!) samo evidentne materijalne, slagarske pogriješke, ali su kao bitno obilježje autorova jezika i stila ostavljeni zatečeni leksičko-pravopisni oblici.“

Ispod transliteriranog teksta slijedi objašnjenje kajkavskih riječi i fraza u zatečenom gramatičkom obliku i kontekstualnom značenju, dok se u trećem dijelu knjige pojavljuje poseban kajkavski rječnik u kojemu se manje poznate kajkavske riječi donose abecednim redom, ali u svom izvornom gramatičkom (padežnom ili glagolskom) obliku.

Drugi dio uz basne iz *Danice* donosi i pretisak naslovnice kalendara svakoga godišta.

Djelo je popraćeno i bogatim izborom ilustracija starih izdanja Ezopovih basana, prikupljenih iz svjetske baštine, što knjizi daje zanimljiv starinski dašak, ali na žalost, može čitatelju nametnuti pretpostavku da je riječ o ilustracijama iz Kristijanovićeve knjige, odnosno *Danice*. Doduše, u trećem se dijelu knjige nalazi popis izvora ilustracija, no bilo bi svrhovitije da je podrijetlo svake pojedine ilustracije naznačeno uz samu ilustraciju kako bi se izbjegla mogućnost krivoga tumačenja.

Treći dio knjige donosi, uz već spomenuti kajkavski rječnik i izvore ilustracija, dva vrlo informativna i iscrpna eseja Jože Skoka: „Ezop i njegove basne u svjetskoj i hrvatskoj književnosti“ te „Ignac Kristijanović i njegove *Ezopuševe basne*“. Uz obavijesnu ulogu o povijesnom značenju Ezopa kao tvorca jedne popularne književne vrste i njegova hrvatskoga kajkavskog prevoditelja, eseji donose i kritičke stavove i književnoznanstvene ocjene kako Ezopova tako i Kristijanovićeve djela te daju vrijedne smjernice za njihovo proučavanje i interpretaciju.

Ignac Kristijanović, književnik, prevoditelj i dramatičar, bio je borac za kajkavski književni jezik u doba ilirskog pokreta kada se štokavština uspostavlja za osnovicu nacionalnoga književnog jezika. Pokrenuo je 1834. godine kalendar

Danicu zagrebečku koji je izlazio sve do 1850. godine. U njemu je objavljivao *Ezopuševe basne* kao stalnu kalendarsku rubriku, a 1843. objavljuje knjižicu maloga formata (14,7 x 9,6) *Ezopuševe basne pohorvačene*. I *Danicu* i *Ezopuševe basne pohorvačene* tiskao je zagrebački tiskar Ferenc Župan koji je i sam bio zagovornik kajkavskog jezika. U knjižici se najprije donosi anegdotalno ispričovijedan Ezopov životopis (*Ezopušev žitek*) na šesnaest stranica, a zatim slijedi devedeset basana obilježenih brojevima. Ispod deblje otisnutog naslova *Basna 1* (2, 3, ...) dolazi manji naslov basne u kurzivu, zatim slijedi tekst basne, a nakon njega, u novom retku opet manji naslov, ali ispisan velikim tiskanim slovima „NAVUK“ ispod kojega je tekst pouke pisan kurzivom čime se razlikuje od središnjeg dijela basne. Basne su uglavnom kratke, svaka je na novoj stranici, samo dvije prelaze na drugu stranicu. Basana iz *Danice* ima trideset i sedam. Kristijanović ih je objavljivao u *Danici* bez potpisa od 1842. godine do njezina utrnuća u svakom godištu osim 1849. (kada su izostavljene zbog obnove *Stoletnog kalendara*). Naslovom su uglavnom određeni likovi povezani veznikom 'i' npr.: „Jelen i ovca“, „Vuk i žerjav“. No naslovom se često označava i neka značajka glavnoga lika, npr.: „Betežni jastreb“, „Orsolan od starosti mlahav“. U basnama koje su izlazile u *Danici* češće se u naslovu akteri označuju kao objekti neizrečenih glagola govorenja, dakle o kome ili čemu se u basni govori npr. „Od vmirujućega otca i njegovih dveh sinov“ ili „Od žene i dveh divljah rac“. Uz životinje koje su najčešće, kao likovi se pojavljuju i biljke („Olika i trstika“), predmeti („Vrana i pehar“), ljudi („Dete i skupec“), organi („Želudec i ostali kotrigi“). Zanimljivo je da nema mitoloških likova koji su bili učestali kod Ezopa, osim što se u jednoj basni pojavljuje satir („Satir i muž“).

Tekst basana u knjizi je kratak, zgusnuta sadržaja i metaforičan, a basne objavljene u *Danici* su duže i fabularno razvijenije. Pouka je grafički odvojena od teksta basne, smještena na kraju. To je rečenica sažeta izričaja, često počinje zamjenicom *koji* i sasvim je jasno da se odnosi na ljude i ljudsko društvo, bez obzira na izbor likova.

Nije poznat izvor iz kojega je Kristijanović prevodio basne, ali se pretpostavlja da je to bila neka njemačka zbirka, a sam naslov *Ezopuševe basne pohorvačene* ukazuje da nije riječ samo o prijevodu, nego i o autorskoj obradi i prilagodbi basana hrvatskom čitatelju. Prema riječima Jože Skoka „Kristijanović je svoj ‘prijevod’ uzdigao do (su)autorskog obilježja te je ovim djelom, koje je uz sve navedeno ipak očuvalo duh Ezopovih basana, dao svoj značajan prilog jednako kajkavskoj i cjelokupnoj hrvatskoj književnosti“.

Budući da nisu česta suvremena izdanja kajkavskih klasika, a znaju bolovati od ozbiljnih propusta u obradi teksta kao i od slabe opreme, treba naglasiti da je ovo izdanje hvalevrijedno zbog svoje kvalitete kako u obradi teksta, tako i u popratnim esejima, te će pridonijeti jednostavnijoj komunikaciji suvremenoga čitatelja s kajkavskim klasicima.

Dubravka Težak